

Programy pomocowe Unii Europejskiej jako źródło finansowania rozwoju i konkurencyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Alfreda Kamińska

Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie

Streszczenie: *Artykuł przedstawia programy pomocowe Unii Europejskiej kierowane do małych i średnich przedsiębiorstw¹, ze szczególnym uwzględnieniem pomocy dla MŚP² regionu lubelskiego. Sektor MŚP charakteryzuje się posiadaniem ograniczonych zasobów finansowych, które determinują funkcjonowanie i rozwój przedsiębiorstw. Jednocześnie występują liczne trudności w pozyskaniu środków zewnętrznych przez MŚP, w tym kredytów bankowych i pożyczek. Stąd wynika ogromna rola programów unijnych oraz wszelkich form wsparcia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. W oparciu o przeprowadzone badania można stwierdzić, że wykorzystanie przez polskie małe i średnie przedsiębiorstwa środków unijnych sprzyja zwiększeniu konkurencyjności przedsiębiorstw na jednolitym rynku europejskim.*

Wprowadzenie

W krajach Unii Europejskiej sektor małych i średnich przedsiębiorstw zatrudnia 65% pracujących oraz wytwarza 2/3 produkcji całej Wspólnoty. Jak zauważa M. Strużycki, specyficzne cechy małych i średnich przedsiębiorstw odgrywają niepowtarzalną rolę zarówno w gospodarce poszczególnych krajów jako całości, jak i gospodarce regionalnej. Do tych specyficznych cech zaliczamy:

- nieproporcjonalnie dużą zdolność do tworzenia miejsc pracy, szczególnie w sytuacjach, gdy duże firmy redukują zatrudnienie,
- podatność na działania konkurencji, przy jednoczesnej elastyczności i zdolności do przystosowań rynkowych,
- stanowienie źródła konkurencji na rynku i głównej siły napędowej zmian strukturalnych w gospodarce [Strużycki 2008, s. 173–174].

Komisja Europejska, doceniając rolę oraz znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw, wspiera ich rozwój oraz podejmuje działania mające na celu poprawę konkurencyjności sektora MŚP. Wyrazem tej pomocy jest wsparcie finansowe w postaci programów pomocowych kierowanych do małych i średnich przedsiębiorstw.

1. Pojęcie rozwoju i konkurencyjności firmy

Rozwój jest procesem przebiegającym w czasie, w którym kolejne, następujące po sobie zmiany występują w sposób uporządkowany i utrzymują się względnie trwale [Famielec 1997, s. 45]. W literaturze przedmiotu stosuje się dwa pojęcia określające zachodzące w przedsiębiorstwie zmiany: wzrost (*growth*) oraz rozwój (*development*). Część autorów przypisuje im tożsame znaczenie, jednak większość jest zdania, że wzrost

¹ Zgodnie z ustawą z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (DzU nr 173, poz. 1807 z późn. zm.) pod pojęciem małego i średniego przedsiębiorstwa rozumie się przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 250 osób, osiągające roczny obrót ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług nieprzekraczający 50 mln euro lub sumy aktywów 43 mln euro. Natomiast do celów statystycznych Eurostat, a także publikacje naukowe, przyjmują wielkość zatrudnienia jako jedyne kryterium zaliczenia przedsiębiorstwa do sektora MŚP.

² W artykule stosuję skrót „MŚP” dla określenia „małe i średnie przedsiębiorstwa”.

przedsiębiorstwa należy traktować w kategoriach ilościowych, np. wzrost zatrudnienia, wielkości produkcji, sprzedaży, udziału w rynku, natomiast rozwój w kategoriach jakościowych, wyrażonych zmianami struktury, sposobów działania, poprawą efektywności. Wzrost traktowany jest jako element konieczny rozwoju firmy [Kozmiński 1996, s. 83–88], ale niewystarczający do umacniania jej pozycji na rynku.

Na proces rozwoju mogą składać się takie etapy, jak wzrost, regresja, stagnacja, określające kierunek rozwoju, ale jedynie wzrost oznacza, że rozwój następuje w sposób właściwy, skutkując postępowaniem oraz udoskonalaniem [Strużycki 2008, s. 218]. W niniejszym artykule przyjęto, że rozwój małego i średniego przedsiębiorstwa oznacza wprowadzanie pozytywnych zmian produktowych, procesowych, strukturalnych, technologicznych, pozwalających na dostosowanie firmy do zachodzących zmian oraz na budowanie przewagi konkurencyjnej na rynku.

Wśród wielu definicji przewagi konkurencyjnej zwraca uwagę definicja autorstwa M.J. Stankiewicza, który pod pojęciem przewagi konkurencyjnej rozumie „zdolność do takiego wykorzystania potencjału konkurencyjności, jakie umożliwi na tyle efektywne generowanie atrakcyjnej oferty rynkowej i skutecznych instrumentów konkurencyjności, że zapewnia to powstanie wartości dodanej” [Stankiewicz 2005, s. 172]. Do instrumentów konkurencyjności można zaliczyć poszczególne rodzaje narzędzi marketingowych stosowanych przez firmę, w tym jakość i cenę produktów, promocję, wizerunek, markę, poziom obsługi klienta.

Małe i średnie przedsiębiorstwa ze względu na posiadany mniejszy niż duże firmy potencjał wymagają wsparcia w funkcjonowaniu oraz rozwoju. Pomoc ta konieczna jest polskimi MŚP zwłaszcza z powodu potrzeby zwiększenia ich konkurencyjności rozumianej jako „zdolność do sprawnego realizowania celów na rynkowej arenie konkurencyjności” [Stankiewicz 2005, s. 36]. Od 1 maja 2004 r. arena ta została rozszerzona do obszaru jednolitego rynku europejskiego, niosąc wiele szans, ale i zagrożeń dla polskich przedsiębiorstw. Obok polityki państwa i władz regionalnych formą pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw są fundusze Unii Europejskiej.

2. Pomoc Unii Europejskiej dla małych i średnich przedsiębiorstw

Unia Europejska, doceniając znaczenie małych i średnich przedsiębiorstw dla rozwoju gospodarczego i społecznego, podejmuje szereg inicjatyw w celu zapewnienia lepszych warunków funkcjonowania i rozwoju MŚP. W pakiet tych działań wpisuje się program „*Small Business Act*” (*SBA*) dla Europy³ przyjęty przez Komisję Europejską 25 czerwca 2008 r. oraz wsparcie finansowe udzielane małym i średnim przedsiębiorstwom w ramach programów UE.

SBA zawiera zestaw konkretnych wytycznych w postaci 10 fundamentalnych zasad, których realizacja na poziomie europejskim i państw członkowskich pozwoli stymulować rozwój MŚP, a także propozycje nowych aktów prawnych opierających się na zasadzie „najpierw myśl na małą skalę”.

Przyjęte w SBA najważniejsze zasady, które powinny być przestrzegane wobec MŚP przez UE i państwa członkowskie, to⁴:

1. Tworzenie warunków, w których przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana.
2. Zagwarantowanie, aby uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę.
3. Uwzględnianie specyfiki MŚP i stosowanie zasady „najpierw myśl na małą skalę” przy projektowaniu aktów prawnych.
4. Spowodowanie, by organy administracji publicznej były bardziej wrażliwe na potrzeby MŚP⁵.
5. Dostosowanie instrumentów polityki publicznej do potrzeb MŚP – ułatwienie MŚP udziału w zamówieniach publicznych oraz lepsze dostosowanie pomocy państwa do potrzeb MŚP.
6. Ułatwienie MŚP dostępu do finansowania.
7. Pomaganie MŚP w pełnym korzystaniu z możliwości oferowanych przez wspólny rynek.
8. Zwiększenie potencjału innowacyjnego MŚP oraz podnoszenie kwalifikacji pracowników.

³ <http://ec.europa.eu/enterprise/sme>.

⁴ Program „*Small Business Act*” dla Europy, Komisja Wspólnot Europejskich, *Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów*, Bruksela, 25 czerwca 2008 r., s. 5; J. Kulawik, *Small Business Act*, Biuletyn „Euro Info” 2008, nr 5(100), Ośrodek Enterprise Europe Network, s.10-12.

⁵ W ramach realizacji zasady usprawniania obsługi MŚP przez administrację po wielu latach starań w Polsce wprowadzono instytucję jednego okienka, w ramach której można dopełniać formalności związanych z podjęciem działalności gospodarczej.

9. Umożliwienie MŚP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska w szansę.

10. Wspieranie MŚP w dostępie do międzynarodowych rynków.

Wymienione zasady nie mają charakteru wiążącego dla poszczególnych państw członkowskich, wyznaczają jednak kierunek pożądanych zmian, zaczynając od propagowania kultury przedsiębiorczości wśród młodzieży, zmniejszenia o 25% obciążeń administracyjnych do 2012 r., ułatwienia procedury zakładania działalności gospodarczej i skrócenia do 1 miesiąca terminu przyznawania licencji, poprzez ograniczenie przeszkód w dostępie MŚP do rynku zamówień publicznych, które stanowią 16% PKB Unii, niwelowanie barier dostępu do finansowania, rozwój kompetencji w dziedzinie badań i innowacji, a kończąc na dawaniu drugiej szansy uczciwym przedsiębiorcom, których przedsiębiorstwa upadły.

Wszystkie te działania, a także pomoc oferowana przez ośrodki Enterprise Europe Network⁶, powinny ułatwić MŚP dostęp do Jednolitego Rynku Europejskiego liczącego ponad 500 mln konsumentów. Mobilizacja mająca na celu wsparcie MŚP jest tym bardziej konieczna, gdyż w ciągu najbliższych dziesięciu lat należy spodziewać się, że ok. 6 mln właścicieli małych przedsiębiorstw przejdzie na emeryturę, a dodatkowo każdego roku około 700 tys. MŚP bankrutuje w UE, co oznacza utratę 2,8 mln miejsc pracy⁷.

2.1. Fundusze unijne wspierające rozwój i konkurencyjność MŚP

Podstawą wszelkich działań pomocowych na poziomie unijnym w wymienionych obszarach są fundusze unijne. Dzięki nim małe i średnie przedsiębiorstwa mają możliwość uzyskania środków finansowych na zwiększenie inwestycji, modernizację, zwiększenie zatrudnienia, eksportu i kooperacji międzynarodowej, osiągnięcie unijnych standardów w zakresie ochrony środowiska. Tym samym dzięki środkom z funduszy unijnych przedsiębiorstwa rozwijają się i zwiększają swoją konkurencyjność.

2.1.1. Perspektywa finansowa do 2006 r.

Do roku 2004 polskie MŚP korzystały ze środków przedakcesyjnych, głównie w ramach programu PHARE, zaś od maja 2004 r. mają możliwość korzystania z funduszy strukturalnych, których celem jest udzielenie pomocy słabiej rozwiniętym regionom i sektorom gospodarek państw członkowskich.

W latach 2004–2006 przedsiębiorstwa w Polsce korzystały ze wsparcia czterech funduszy strukturalnych:

- Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej,
- Finansowego Instrumentu Wspierania Rybołówstwa.

Polska mogła także korzystać w tym okresie z Funduszu Spójności finansującego działania na poziomie państw wzmocniające spójność gospodarczą i społeczną (np. projekty w zakresie infrastruktury transportowej, ochrony środowiska).

Pomoc z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności przyznawana była w ramach siedmiu programów operacyjnych (PO):

- SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (SPO WKP),
- SPO Transport (SPO T),
- SPO Rozwój Zasobów Ludzkich (SPO RZL),
- SPO Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich (SPO ROL),
- SPO Rybołówstwo i Przetwórstwo Ryb (SPO RYB),
- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR),
- PO Pomoc Techniczna (PO PT).

⁶ <http://www.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/>. W Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości działa ośrodek sieci Enterprise Europe Network (dawniej Euro Info Centre i Innovation Relay Centre), której celem jest zwiększenie efektywności działań małych i średnich przedsiębiorstw na jednolitym rynku. Sieć ta została powołana w ramach Programu Ramowego na Rzecz Konkurencyjności i Innowacji (*Competitiveness and Innovation Framework Programme* 2007–2013 – CIP) i świadczy następujące usługi dla MŚP:

- działania informacyjne i doradcze z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej za granicą, korzystania z programów pomocowych UE, pozyskiwania źródeł finansowania zewnętrznego dla firm,
- organizacja szkoleń, seminariów,
- pomoc w poszukiwaniu partnerów handlowych oraz w transferze technologii.

⁷ „W jaki sposób przezwyciężyć piętno porażki poniesionej w działalności gospodarczej – działania na rzecz polityki drugiej szansy. Realizacja partnerstwa lisbońskiego na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia”, COM(2007) 584, wersja ostateczna z 5 października 2007 r.

W okresie tym z funduszy strukturalnych finansowano także **Inicjatywy Wspólnotowe** poprzez programy pomocy bezzwrotnej organizowane przez Unię Europejską dla określonych środowisk i grup społecznych, mające na celu rozwiązanie problemów występujących na terenie całej Unii Europejskiej:

- INTERREG III – współpraca nadgraniczna, międzynarodowa i międzyregionalna,
- EQUAL – zwalczanie wszystkich form dyskryminacji i nierówności na rynku pracy,
- URBAN – ekonomiczna i społeczna odnowa obszarów miejskich zagrożonych lub dotkniętych zjawiskami bezrobocia strukturalnego i przejawami patologii społecznej,
- LEADER+ – działania innowacyjne na rzecz rozwoju stref wiejskich w ubogich regionach UE.

Małe i średnie przedsiębiorstwa korzystały głównie z funduszy Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw oraz w mniejszym zakresie z Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich i Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, jednak finansowanie za pomocą unijnych środków pozostałych podmiotów i działań nieobjmujących bezpośrednio sektora MŚP, a określonych w programach operacyjnych, powoduje wykształcenie przyjaznego otoczenia przedsiębiorstw bogatego w wyedukowany i bardziej zamożny kapitał ludzki oraz nowoczesną infrastrukturę, co w konsekwencji przekłada się na funkcjonowanie przedsiębiorstw.

Zagadnienia wykorzystania środków unijnych stanowią temat bardzo rozległy, którego nie sposób przedstawić w krótki sposób, stąd skupiam się na omówieniu wybranych aspektów i programów najbardziej istotnych dla rozwoju sektora MŚP.

Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw określał cele, priorytety i działania dotyczące polityki w zakresie przedsiębiorczości i innowacyjności, ze szczególnym uwzględnieniem sektora MŚP, przy wykorzystaniu zasobów sfery naukowo-badawczej oraz korzyści związanych ze stosowaniem nowoczesnych technologii, w tym technologii informacyjnej oraz technologii wspierających ochronę środowiska⁸. SPO WKP stawiał sobie za cel zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw w warunkach jednolitego rynku europejskiego poprzez niwelowanie podstawowych barier rozwoju głównie małych i średnich przedsiębiorstw, ułatwienie dostępu do informacji, doradztwa oraz finansowania inwestycji. Działania obejmowały także pomoc pośrednią zapewniającą dostęp przedsiębiorstw do wyspecjalizowanych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu. Dużym zainteresowaniem przedsiębiorców cieszyło się zwłaszcza wsparcie w ramach działania 2.3. *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje* oraz działanie 2.2. *Wsparcie konkurencyjności produktowej i technologicznej przedsiębiorstw*.

Sektorowy Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich wspierał przedsiębiorstwa poprzez rozwój potencjału kadrowego umożliwiającego wprowadzanie innowacji (działanie 2.3. *Rozwój kadr nowoczesnej gospodarki*) oraz działań w zakresie realizacji priorytetu I SPO RZL *Aktywna polityka rynku pracy oraz integracji zawodowej i społecznej*.

Warto więcej miejsca i uwagi poświęcić **Zintegrowanemu Programowi Operacyjnemu Rozwoju Regionalnego (ZPORR)** ze względu na jego znaczenie dla regionów oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Celem ZPORR było tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów poprzez sprzyjanie długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z Unią Europejską⁹, zaś głównymi odbiorcami pomocy były jednostki samorządu terytorialnego.

Dla rozwoju MŚP najważniejsze wsparcie stanowiły działania 2.5. *Promocja przedsiębiorczości* oraz działania 3.4. *Mikroprzedsiębiorstwa*. Zadaniem działania 2.5. było stymulowanie powstawania nowych mikroprzedsiębiorstw w celu przeciwdziałania bezrobociu wraz z zapewnieniem im instrumentów wsparcia w postaci usług doradczych z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, pomocy finansowej przysługującej po zarejestrowaniu firmy, upowszechnianie dobrych praktyk. Natomiast działanie 3.4. ukierunkowane było na zwiększenie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez poprawę jakości i efektywności zarządzania, dokapitalizowanie projektów inwestycyjnych do 200 tys. zł, zwiększenie dostępu do specjalistycznych usług doradczych.

Program Operacyjny Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich poprzez działanie 1.1. *Inwestycje w gospodarstwach rolnych*, działanie 1.5. *Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych*, działanie 2.6. *Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem*

⁸ *Sektorowy Program Operacyjny „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2004–2006”*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, luty 2003, s. 7.

⁹ *Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004–2006* (DzU nr 166, poz. 1745).

oraz działanie 2.4. *Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów* wspiera rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz sprzyja poprawie sytuacji finansowej rolników, zachęcając ich do podjęcia lub rozwoju dodatkowej działalności.

Inicjatywa Wspólnotowa EQUAL zapewniła realizację Tematu F: *Wspieranie zdolności przystosowawczych przedsiębiorstw i pracowników do zmian strukturalnych w gospodarce oraz wykorzystania technologii informacyjnych i innych nowych technologii*, pozwalając na testowanie i wypracowanie wzorców wspierania przedsiębiorstw w stosowaniu innowacyjnych metod zarządzania i nowoczesnej technologii.

Analiza wielkości absorpcji środków unijnych przez **przedsiębiorstwa regionu lubelskiego** nie jest zadaniem łatwym ze względu na stosunkowo niewielką ilość danych.

Według informacji zawartych w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego w **okresie 1999–2006 region lubelski otrzymał ponad 387 mln euro** z programów przedakcesyjnych UE (PHARE, ISPA, SAPARD), programów krajowych w ramach kontraktu wojewódzkiego, programów operacyjnych finansowanych z funduszy strukturalnych UE (ZPORR, SPO WKP, SPO RZL, SPO „Transport”, SPO „Rolny”, SPO „Ryby”), Banku Światowego (Program Aktywizacji Obszarów Wiejskich), inicjatyw wspólnotowych (Interreg, Equal) oraz innych funduszy (Fundusz Schengen). Najwięcej środków, bo aż 60% z otrzymanej pomocy publicznej (233 mln euro), przeznaczono na infrastrukturę regionu, ok. 20% (80 mln euro) – na inwestycje i restrukturyzację rolnictwa, 10% (38 mln euro) – na zasoby ludzkie, zaś 14 mln euro (4%) – na współpracę transgraniczną. Niestety, stosunkowo niewielką kwotę, bo **21 mln euro (6% pomocy), przeznaczono na wsparcie dla przedsiębiorstw**¹⁰. Udział wydatków inwestycyjnych z funduszy zewnętrznych w wydatkach inwestycyjnych ogółem przedsiębiorstw wynosił zaledwie 1% (w jednostkach samorządowych i budżetowych – 21%).

Analiza pomocy uzyskanej przez region lubelski w okresie 1999–2006 wskazuje, że na 1 mieszkańca województwa przypadało 708 zł wsparcia zewnętrznego, natomiast na 1 pracującego 390 zł inwestycji w przedsiębiorstwa i kapitał ludzki¹¹.

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego szacuje, że w latach 2000–2006 region lubelski otrzymał dofinansowanie z UE w ramach programów operacyjnych, inicjatyw wspólnotowych oraz Funduszu Spójności w wysokości 2 218 mln zł (4,4% dofinansowania krajowego), co zapewniło 1 015,1 zł wsparcia w przeliczeniu na 1 mieszkańca (77,2% średniej krajowej).

Tab. 1. Struktura dofinansowania według programów, inicjatyw oraz Funduszu Spójności w latach 2000–2006

	Wartość dofinansowania ogółem w mln zł	IW EQUAL	Fundusz Spójności	INTERREG	SPO ROL	SPO RYB	SPO RZL	SPO TRANSPORT	SPO WKP	ZPORR
Polska	50 190	1,0	41,1	1,1	8,8	1,0	8,5	7,8	8,4	22,4
Lubelskie	2 218	0,7	11,2	1,4	20,9	0,0	10,0	17,1	5,8	33,1

Źródło: Raport o rozwoju i polityce regionalnej, MRR, listopad 2007, s. 125.

Powyższe zestawienie wskazuje, że największa część środków unijnych otrzymanych przez region lubelski pochodziła z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego (33,1%) oraz SPO ROL (20,9%), stąd też największe kwoty zostały przeznaczone na infrastrukturę transportową (39,6%) oraz wsparcie rolnictwa (20,8%). Przedsiębiorstwa otrzymały ok. 111 mln zł (5,0%), na wsparcie zasobów ludzkich przeznaczono 15,7% środków, zaś na wsparcie badań i rozwoju przeznaczono 2,7%.

¹⁰ Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007–2013, s. 67–68.

¹¹ Pracujący wg stanu na 31.12.2004 r. bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

2.1.2. Perspektywa finansowa 2007–2013

Kierunki wsparcia Polski ze środków finansowych UE w latach 2007–2013 w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS) zostały określone przez Polskę w dokumencie **Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013** wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie (NSRO), który w wyniku konsultacji zmienił nazwę na **Narodową Strategię Spójności (NSS)**. NSS za cel strategiczny ma tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski. Natomiast wśród wytyczonych w NSS celów horyzontalnych dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw ważne jest podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym zwłaszcza sektora wytwórczego oferującego wysoką wartość dodaną oraz rozwój sektora usług. NSS uwzględnia zapisy Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007–2015, Krajowego Programu Reform na lata 2005–2008 będącego odpowiedzią na cele Strategii Lizbońskiej, a wdrażana jest za pomocą programów operacyjnych (PO) zarządzanych przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO) zarządzanych przez samorządy poszczególnych województw¹².

W latach 2007–2013 środki unijne wydatkowane są w ramach następujących programów operacyjnych:

- Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG),
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL),
- Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW),
- Program Operacyjny Pomoc Techniczna (PO PT),
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej,
- 16 Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) oraz Program Operacyjny Zrównoważony Rozwój Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich (PO Ryby) znajdujące się poza Narodową Strategią Spójności.

Z punktu widzenia rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw kluczowe znaczenie ma **Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG)** kierowany do przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, w tym do sektora nauki działającego na rzecz zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw. Celem programu jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa¹³. Strategia PO IG zakłada kompleksowe wsparcie innowacyjnych przedsięwzięć związanych z badaniami i rozwojem, wdrażaniem i stosowaniem nowoczesnych technologii, inwestycjami o dużym znaczeniu gospodarczym, ochroną własności przemysłowej. W realizację PO IG w latach 2007–2013 zaangażowana będzie kwota 9,7 mld euro, w tym 8,3 mld euro pochodzących ze środków UE z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Przedsiębiorcy w ramach bezpośredniego wsparcia otrzymają ok. 40% tej kwoty. Pozostała część środków zostanie rozdysponowana pomiędzy instytucje otoczenia biznesu, sferę B + R, jednostki administracji centralnej, a także obywateli.

Do indykatywnego wykazu indywidualnych projektów kluczowych w ramach PO IG¹⁴ oś priorytetowa II. *Infrastruktura sfery B + R* wpisany został projekt „**ECOTECH-COMPLEX – Człowiek, środowisko, produkcja**” realizowany przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, natomiast w osi priorytetowej VI. *Polska gospodarka na rynku międzynarodowym* został umieszczony projekt „**Zamość, miasto UNESCO, Pomnik Historii RP produktem turystycznym polskiej gospodarki**” realizowany przez miasto Zamość.

Rozwojowi przedsiębiorczości służy także **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IiŚ)**, którego celem jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Wsparciem zostaną objęte przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska, rozwój infrastruktury transportowej i energetycznej. Na realizację PO IiŚ przeznaczono 27,9 mld euro pochodzących ze środków Funduszu Spójności (22,1 mld euro) i EFRR (5,7 mld euro) oraz 9,7 mld euro ze środków krajowych. Wśród ważnych dla poprawy funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw regionu lubelskiego projektów realizowanych w ramach PO IiŚ należy wymienić inwestycje

¹² Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007–2013 wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie.

¹³ *Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007–2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 1 października 2007 r., s. 58.

¹⁴ Indykatywny wykaz projektów kluczowych dla Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka 2007–2013 z 31 lipca 2008 r.

poprawiające dostępność transportową poprzez budowę drogi ekspresowych S17 na odcinkach Garwolin–Kurów–Lublin–Piaski–Hrebenne, drogi ekspresowej S12 na odcinkach Piaski–Dorohusk, drogi ekspresowej S19 na odcinkach Białystok–Międzyrzec Podlaski–Lubartów–Kraśnik–Stobiernia oraz modernizację linii kolejowej na odcinku Siedlce–Terespól.

Wzmocnieniu potencjału kadrowego przedsiębiorstw, zwiększeniu zatrudnienia oraz spójności społecznej służą działania realizowane w ramach **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL)**, na które przeznaczono kwotę 11,5 mld euro, w tym 9,7 mld euro ze środków UE. Adresatami działań są przedsiębiorcy i ich pracownicy, instytucje otoczenia biznesu, w tym administracja rządowa i samorządowa. W ramach tego programu w 2009 r. w regionie lubelskim przewidziano wydatkowanie¹⁵:

- 25 mln zł na wsparcie oraz promocję przedsiębiorczości i samo zatrudnienia (działanie 6.2.),
- 50 mln zł na wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw, 20 mln zł na wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie, 6,4 mln zł na przewidywane zmiany gospodarczej (działanie 8.1. *Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie*),
- 10 mln zł na wzmocnienie współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw oraz 0,75 mln zł na Regionalną Strategię Innowacji.

Istotnym źródłem wsparcia dla firm działających na rynkach regionalnych i lokalnych są **Regionalne Programy Operacyjne** opracowane, zarządzane i wdrażane na poziomie 16 województw. Należy podkreślić, że realizacja tych programów możliwa jest dzięki finansowaniu ze środków Unii Europejskiej, zaś udział 16 RPO w całkowitej alokacji środków polityki spójności wynosi 24,9%, tj. 16,6 mld euro. Z kwoty tej na przedsiębiorczość, innowacje oraz badania i rozwój przeznaczono ok. 4 mld euro.

Na realizację **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego** na lata 2007–2013 przeznaczono 1 155,85 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz 203,9 mln euro z wkładu krajowego. Przewiduje się zaangażowanie 276,94 mln euro środków prywatnych (16,9% ogółu środków). W ramach **Osi Priorytetowej I: Przedsiębiorczość i innowacje** stawiającej sobie za główny cel wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw regionu lubelskiego mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa otrzymają dofinansowanie w wysokości 285,6 mln euro. Planowane działania w ramach tego priorytetu, cele poszczególnych działań oraz alokację środków finansowych przedstawia tab. 2.

Najważniejsze grupy działań wspierających rozwój MŚP w ramach RPO WL na lata 2007–2013 obejmują dotacje na inwestycje oraz dla nowo powstałych mikroprzedsiębiorstw, wsparcie badań i transferu technologii do przedsiębiorstw oraz wsparcie doradztwa służącego zwiększeniu konkurencyjności przedsiębiorstw regionu lubelskiego.

Przedsiębiorstwa regionu lubelskiego, podkarpackiego, podlaskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego mają możliwość korzystania z funduszy **Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej**. Program ten jest instrumentem finansowym służącym realizacji polityki spójności UE, a jego celem głównym jest przyspieszenie tempa rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej w zgodzie z zasadą zrównoważonego rozwoju¹⁶. W ramach programu realizowanych jest 6 osi priorytetowych, z których dla stymulowania rozwoju przedsiębiorstw największe znaczenie ma **Oś priorytetowa I: Nowoczesna gospodarka** obejmująca wspieranie innowacji, rozwój infrastruktury badawczej przedsiębiorstw i uczelni, w tym ośrodków badawczo-rozwojowych, parków technologicznych, inkubatorów przedsiębiorczości, centrów innowacji oraz wspieranie powstawania i dokapitalizowania funduszy kapitału zaangażowanego. Przedsiębiorcy mogą być również beneficjentami w ramach **Osi Priorytetowej II: Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego**, której realizacja umożliwi przedsiębiorstwom szybsze i bardziej efektywne działanie, korzystanie z usług świadczonych elektronicznie oraz informatycznych zasobów wiedzy i informacji.

Z ogólnej kwoty 2 273,8 mln euro z EFRR przeznaczonych na realizację PO RPW region lubelski otrzyma 505,57 mln euro. Alokaację środków na poszczególne działania w ramach 6 osi priorytetowych przedstawia tab. 3.

¹⁵ Dane Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w oparciu o: *Analiza aktualnej sytuacji, trendów rozwojowych i prognoza zmian społeczno-gospodarczych w województwie lubelskim*, Instytut Badań i Analiz Olsztyńskiej Szkoły Biznesu, Olsztyn 2009, s. 254.

¹⁶ *Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013*, Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego, 2 października 2007 r., s. 59.

Tab. 2. Działania wspierające rozwój MŚP w ramach Osi Priorytetowej Przedsiębiorczość i innowacje RPO WL na lata 2007–2013

Działanie	Cel działania	Wielkość wkładu finansowego
Dotacje dla nowo powstałych mikroprzedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> • zwiększenie zdolności inwestycyjnej mikroprzedsiębiorstw, • rozwój mikroprzedsiębiorstw, • unowocześnienie oferty produktowej i technologicznej, • zwiększenie konkurencyjności nowych mikroprzedsiębiorstw 	środki UE: 23,12 mln euro; środki krajowe: 4,08 mln euro
Dotacje inwestycyjne dla mikroprzedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą dłużej niż 2 lata, • dokapitalizowanie projektów inwestycyjnych mających na celu wprowadzenie innowacji procesowej, produktowej, organizacyjnej i marketingowej 	środki UE: 69,35 mln euro; środki krajowe: 12,24 mln euro
Dotacje inwestycyjne dla małych i średnich przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw realizujących innowacyjne projekty inwestycyjne 	środki UE: 69,35 mln euro; środki krajowe: 12,24 mln euro
Dotacje inwestycyjne w zakresie dostosowania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska oraz w zakresie odnawialnych źródeł energii	<ul style="list-style-type: none"> • spełnienie wymagań i norm w zakresie ochrony środowiska, • zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw, • zaoszczędzenie zasobów surowców energetycznych, • poprawa stanu środowiska 	środki UE: 23,12 mln euro; środki krajowe: 4,08 mln euro
Dotacje inwestycyjne w dziedzinie turystyki	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost atrakcyjności turystycznej województwa poprzez: poprawę bazy noclegowej i gastronomicznej, przystosowanie obiektów zabytkowych na cele turystyczne, rozwój infrastruktury wypoczynkowej i rekreacyjnej, • rozwój turystyki będzie stymulował rozwój nowych przedsiębiorstw oraz wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu 	środki UE: 46,23 mln euro; środki krajowe: 8,16 mln euro
Badania i nowoczesne technologie w strategicznych dla regionu dziedzinach	<ul style="list-style-type: none"> • wsparcie procesu opracowania oraz transferu nowoczesnych technologii do przedsiębiorstw, • rozwój współpracy pomiędzy sferą B + R a gospodarką, • wsparcie projektów przedsiębiorców powiązanych kooperacyjnie, • pomoc dla przedsiębiorstw związanych z produkcją energii ze źródeł odnawialnych, usługami informatycznymi, branżami wysoko specjalistycznymi 	środki UE: 5,78 mln euro; środki krajowe: 1,02 mln euro
Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw przez doradztwo	<ul style="list-style-type: none"> • ułatwienie dostępu do specjalistycznej pomocy doradczej, • podniesienie jakości i efektywności zarządzania, • dostosowanie przedsiębiorstw do działalności na terenie UE 	środki UE: 5,78 mln euro; środki krajowe: 1,02 mln euro

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Szczegółowy opis osi priorytetowych RPO WL na lata 2007–2013*, Zarząd Województwa Lubelskiego, Lublin 2008, s. 15–47.

Tab. 3. Planowane wykorzystanie środków w ramach PO RPW 2007–2013 przez woj. lubelskie

Numer i nazwa działania	Alokacja finansowa na działania w 5 województwach (w mln EUR)		Orientacyjny koszt inwestycji w regionie lubelskim, które znalazły się na indykatywnej liście projektów (w mln euro)	
	Środki unijne	Środki publiczne krajowe	Całkowity koszt inwestycji/ liczba projektów	W tym maksymalna wartość dofinansowania z EFRR
Oś priorytetowa 1: Nowoczesna Gospodarka				
1.1. <i>Infrastruktura uczelni</i>	337,34	59,53	105,17/9	77,27
1.2. <i>Wsparcie powstawania i dokapitalizowanie instrumentów inżynierii finansowej</i>	5,00	0,88	bd.	bd.
1.3. <i>Wspieranie innowacji</i>	407,60	71,93	75,96/8	58,55
1.4. <i>Promocja i współpraca – komponent promocja</i>	25,01	4,41	20,00/1 projekt na 5 woj.	17,00
1.5. <i>Promocja i współpraca – komponent współpraca</i>	15,01	2,65		
Oś priorytetowa 2: Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego				
2.1. <i>Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej</i>	255,12	45,02	300,14/ 1 projekt na 5 woj.	255,12
Oś priorytetowa 3: Wojewódzkie ośrodki wzrostu				
3.1. <i>Systemy miejskiego transportu zbiorowego</i>	359,78	63,49	91,98/1	78,18
3.2. <i>Infrastruktura turystyki kongresowej i targowej</i>	92,84	16,38	59,22/4	41,25
Oś priorytetowa 4: Infrastruktura transportowa				
4.1. <i>Infrastruktura drogowa</i>	660,38	116,54	209,40/6 + 50,49/3 projekty rezerwowe	145,91
Oś priorytetowa 5: Zrównoważony rozwój potencjału turystycznego opartego o warunki naturalne				
5.1. <i>Promowanie zrównoważonego rozwoju turystyki</i>	5,00	0,88	5,88/1 projekt na 5 woj.	5,00
5.2. <i>Trasy rowerowe</i>	42,50	7,5	50,0/1 projekt na 5 woj.	42,50
Oś priorytetowa 6: Pomoc Techniczna				
6.1. <i>Wsparcie procesu wdrażania oraz promocja Programu</i>	68,21	12,04		

bd. – brak danych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Szczegółowy opis osi priorytetowych dla Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013*, MRR, 27 października 2008 r., s. 58–68.

Na indykatywny wykaz projektów indywidualnych PO RPW w ramach **działania 1.3. Wspieranie innowacji** zostały wpisane m.in. następujące projekty: utworzenie Puławskiego Parku Naukowo-Technologicznego (21,96 mln euro), rozbudowa infrastruktury dla klastra producentów lotniczych i Centrów Badawczo-Rozwojowych w Regionalnym Parku Przemysłowym ŚWIDNIK (8,51 mln euro), Lubelski Park Naukowo-Technologiczny (5,66 mln euro). W wyniku realizacji PO RPW przewiduje się m.in.:

- poprawę warunków funkcjonowania przedsiębiorstw poprzez rozwój i dyfuzję innowacyjnych przedsięwzięć oraz dostęp do informacji,
- większą dostępność przedsiębiorstw do zewnętrznych źródeł finansowania we wczesnym etapie działalności oraz poprawa możliwości inwestycyjnych,
- podniesienie jakości kształcenia, szczególnie w zakresie tworzenia i wykorzystania nowoczesnych technologii,

- poprawę dostępności komunikacyjnej regionów Polski Wschodniej,
- budowę platformy współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i regionami Polski Wschodniej.

Z kolei wsparcie rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich odbywa się w ramach **Programu Rozwój Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2007–2013** poprzez realizację działania 1.6. *Zwiększenie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej* oraz działania 3.1. *Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej* i 3.2. *Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw*. Pomoc udzielana jest na realizację projektów modernizacji lub budowy zakładów przetwórstwa produktów rolnych, podejmowanie lub rozwijanie przez rolników działalności pozarolniczej, zakładanie i rozwój mikroprzedsiębiorstw. Limit środków przeznaczonych na wymienione trzy działania wynosi 2,47 mld euro, zaś na cały program ROW – 17,2 mld euro, w tym 13,2 mld euro pochodzi Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Małe i średnie przedsiębiorstwa regionu lubelskiego otrzymają bezzwrotną pomoc finansową ze Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowego w ramach Polsko-Szwajcarskiego Programu Współpracy. Na projekty wspierające rozwój sektora MŚP, promocję eksportu, poprawę dostępu do finansowania zewnętrznego i tworzenie przyjaznego środowiska biznesowego przeznaczono kwotę 500 mln zł.

Z ogólnej sumy środków unijnych przewidywanych na lata 2007–2013 ponad 67,3 mld euro (w cenach bieżących) zostanie wykorzystane na realizację zadań określonych w ramach Narodowej Strategii Spójności (Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia) oraz wynikających z nich programów operacyjnych. Szacuje się, że na współfinansowanie tych działań przeznaczone zostanie ok. 11,9 mld euro z publicznych środków krajowych i 6,4 mld euro ze środków prywatnych¹⁷.

Wśród innych wspólnotowych środków budżetowych, które będą stanowić źródło finansowania realizacji SRK, wymienić należy m.in.: 7. Program ramowy Wspólnoty Europejskiej badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007–2013), Program ramowy na rzecz konkurencyjności i innowacji 2007–2013, projekty realizowane w ramach europejskiej sieci transportowej (TENs), programy z dziedziny edukacji, młodzieży, kultury i sektora audiowizualnego czy też programy z obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Na realizację działań w ramach tzw. polityk lizbońskich, a także bezpieczeństwa i obywatelstwa UE przewiduje się ok. 4,3 mld euro (w cenach z 2004 r.). Należy też pamiętać, że Polska otrzyma znaczne środki finansowe związane z płatnościami bezpośrednimi dla rolników, interwencjami na rynkach rolnych oraz subsydiami eksportowymi w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego Gwarancji. Do realizacji celów Strategii Rozwoju Kraju zostaną także wykorzystane środki finansowe pochodzące z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Na lata 2004–2009 przyznano Polsce w ramach obu mechanizmów kwotę w wysokości ponad 530 mln euro¹⁸.

Z kwoty 64,1 mld euro, które Polska otrzyma na realizację NSS 2007–2013 (bez programu Pomoc Techniczna), do regionu lubelskiego trafi 3,87 mld euro, czyli 6,03%. Oznacza to, że na jednego mieszkańca Lubelszczyzny przypada dotacja w wysokości 1 779,9 euro, co stanowi ok. 106% średniej krajowej (7. pozycja w kraju). Największa część środków unijnych zostanie zaangażowana w regionie lubelskim, podobnie jak w całej Polsce, w budowę i modernizację sieci transportowej (32,4%), co z pewnością przełoży się na usprawnienie funkcjonowania przedsiębiorstw. Dla porównania w całej UE ta grupa wydatków jest niższa o ok. 6 p.p. Na drugim miejscu pod względem wysokości wydatków znajdują się **przedsiębiorczość, sfera badawczo-rozwojowa i innowacje** otrzymujące 15,6% całego regionalnego budżetu. Jest to mniej niż w kraju o 1,5 p.p. i mniej niż w całej UE o 1,27 p.p. Dla porównania woj. dolnośląskie przeznacza na te cele 23,11% swoich środków z UE. Region lubelski przewiduje stosunkowo duże wydatki na przedsięwzięcia związane z rozwojem turystyki i kultury (5,8%) oraz inwestycje w infrastrukturę społeczną (6,96%).

¹⁷ Ponadto, na wspieranie restrukturyzacji rolnictwa oraz działań rozwojowych na obszarach wiejskich przewiduje się 13,2 mld euro (w cenach bieżących) z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, a na jego współfinansowanie ok. 3,9 mld euro. Na restrukturyzację rybołówstwa zakłada się 0,7 mld euro (w cenach z 2004 r.) z Europejskiego Funduszu Rybackiego, a na jego współfinansowanie ok. 0,1 mld euro.

¹⁸ www.mrr.gov.pl.

Tab. 4. Szacunkowa alokacja środków unijnych w latach 2007–2013 w podziale na obszary interwencji polityki spójności*

	Ogółem		Ogółem na 1 mieszk.		Udział poszczególnych obszarów interwencji									
	w mln euro	%	w euro	%	Przedsięb., B+R, innowacje	Spolecz. informac.	Transport	Energia	Ochrona środowiska	Turystyka i kultura	Konkurencyjność ZL	Infrastruktura społeczna	Rozwój terytorialny	Potencjał inst.i admin.
UE					16,89	3,75	24,50	2,50	15,00	3,10	23,00	5,50	2,50	1,70
Polska	64 118,3	100,0	1 681,8	100,0	17,12	5,77	35,53	3,46	12,34	4,03	10,74	5,04	1,98	1,70
Lubelskie	3 867,3	6,03	1 779,9	105,8	15,62	4,84	32,41	3,23	12,66	5,80	14,72	6,96	1,93	1,83

*Bez programu Pomoc Techniczna i komponentów pomocy technicznej we wszystkich programach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przegląd regionalny nr 1. Bilans otwarcia programów operacyjnych realizowanych w latach 2007–2013. Perspektywa regionalna*, MRR, Warszawa, marzec 2008 r., s. 59.

Od początku uruchomienia programów do 5 kwietnia 2010 r. w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007–2013 podpisano ogółem w kraju 31 695 umów z beneficjentami o dofinansowanie na kwotę 124,4 mld zł wydatków kwalifikowalnych, w tym dofinansowanie w części UE 87,2 mld zł, co stanowi 34,3% alokacji na lata 2007–2013. Wartość wydatków beneficjentów uznanych za kwalifikowalne wynikająca ze złożonych wniosków o płatność wyniosła 27,2 mld zł, a w części dofinansowania UE – 20,2 mld zł. Natomiast liczba złożonych wniosków poprawnych pod względem formalnym wynosi 118 tys. na całkowitą kwotę dofinansowania (zarówno środki unijne, jak i środki krajowe) 273,8 mld zł¹⁹.

Dotychczas region lubelski otrzymał z funduszy unijnych 8 567 mln zł, które zostały przeznaczone na 10 717 dotacji. Wysokość środków otrzymanych na jedną osobę wynosi 2 239 zł przy średniej krajowej 3 400 zł²⁰. Wielkość unijnych dotacji dla regionu lubelskiego w ramach poszczególnych funduszy i programów przedstawia tab. 5.

Niestety, z przedstawionych danych trudno jest wygenerować kwoty otrzymane tylko i wyłącznie przez małe i średnie przedsiębiorstwa. Udostępniona przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego baza prezentuje wszystkie projekty oraz ich wartości, lecz nie zawiera informacji o wielkości przedsiębiorstw. Uwzględniając znaczenie poszczególnych programów unijnych dla rozwoju sektora MŚP, należy wymienić wkład unijny dla Lubelszczyzny w wysokości 179,3 mln zł z SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, w ramach którego przeprowadzono 988 projektów. Trudno jednak mówić w tym przypadku o spektakularnym sukcesie regionu lubelskiego, gdyż dotacja na 1 mieszkańca regionu lubelskiego z tego programu wynosiła 82,93 zł, zaś dla porównania w woj. zachodniopomorskim – 175,64 zł.

Nie rozwijając zbyt szczegółowo tematu barier występujących przy ubieganiu się o dofinansowanie z funduszy unijnych, należy stwierdzić, że problemy absorpcji środków unijnych przez małe i średnie przedsiębiorstwa wynikają m.in. z następujących przyczyn:

- trudne procedury aplikowania o wsparcie będące barierą dla mniejszych i słabiej zorganizowanych firm,
- zbyt słabe preferencje dla najmniejszych firm ubiegających się o wsparcie, co powoduje, że dotacje otrzymują głównie większe firmy korzystające z usług specjalistów ds. przygotowywania wniosków,
- niedostateczna pomoc oferowana przez lokalne instytucje otoczenia biznesu przy przygotowywaniu wniosków, co sprawia, że wiele ciekawych wniosków jest ocenianych negatywnie przez instytucje centralne,
- brak środków finansowych na wkład własny do projektów dofinansowywanych z funduszy UE.

¹⁹ *Wykorzystanie środków z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach Narodowego Planu Rozwoju 2004–2006 oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007–2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2009, s. 3.

²⁰ www.fundusze-strukturalne.gov.pl.

Tab. 5. Wielkość dotacji UE w regionie lubelskim w ramach poszczególnych funduszy i programów

Program/Fundusz	Liczba projektów	Dotacja UE (w zł)	Dotacja UE na 1 mieszkańca (w zł)
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	2 673	3 272 240 917,93	1 513,64
Transport	6	367 867 175,52	170,16
Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	988	179 289 912,36	82,93
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	800	787 223 308,06	364,15
Interreg Polska–Białoruś–Ukraina	76	46 234 193,43	21,39
Infrastruktura i Środowisko 2007–2013	19	209 131 445,07	96,74
Innowacyjna Gospodarka 2007–2013	80	275 947 104,04	127,65
Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013	23	606 320 048,21	280,47
Europejska Współpraca Terytorialna 2007–2013	0	0,00	0,00
Pomoc Techniczna 2007–2013	2	2 159 239,52	1,0
Lubelski Program Regionalny	679	798 068 491,72	369,16
Europejski Fundusz Społeczny	1 697	1 036 059 644,43	479,25
Rozwój zasobów ludzkich	235	224 110 501,61	103,67
Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego	345	155 159 280,19	71,77
Program Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL	4	17 785 590,66	8,23
Kapitał Ludzki 2007–2013	1 113	639 004 271,97	295,58
Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa	10	665 224,75	0,31
Rybołówstwo i przetwórstwo ryb	10	665 224,75	0,31
Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej	6332	448 695 970,62	207,55
Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich	6332	448 695 970,62	207,55
Fundusz Spójności	5	83 610 791,94	38,68
Infrastruktura i Środowisko 2007–2013	4	48 857 149,80	22,60

Źródło: www.mapa.fundusze-strukturalne.gov.pl.

Wymienione przeszkody są trudne do pokonania zwłaszcza przez mikroprzedsiębiorstwa. Z badań przeprowadzonych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości na temat efektów realizacji projektu SPO WKP wynika, że wśród przedsiębiorstw korzystających ze wsparcia średnie przedsiębiorstwa stanowią 48%, małe – 44%, a mikro- zaledwie 8%²¹. Biorąc pod uwagę fakt, że mikrofirmy stanowiły 96,38% ogółu przedsiębiorstw, małe – 2,58%, a średnie – 0,86%²², widać, że mikroprzedsiębiorstwa w niewielkiej skali korzystają ze wsparcia funduszy unijnych. Przedsiębiorstwa korzystające z pomocy unijnej prowadziły przede wszystkim działania modernizacyjne (73,8% firm), zwiększyły o 13% w ciągu roku zatrudnienie, a ich przychody netto wzrosły o 23% w stosunku do poprzedniego roku, zaś eksport – o 24%. Wymienione zmiany charakteryzują **rozwój przedsiębiorstw**. Prawie wszystkie badane MŚP uznały, że efekty udziału przedsiębiorstwa w SPO WKP warte były poniesionych nakładów, a ich **konkurencyjność zwiększyła się**.

Badania przeprowadzone wśród małych i średnich przedsiębiorstw regionu lubelskiego wskazują, że zdecydowana większość (65%) firm, które korzystały lub aktualnie korzystają z dotacji unijnych, rozwija się, 27%

²¹ Przedstawione dane dotyczą wyników badania efektów działania 2.3. *Wzrost konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw poprzez inwestycje SPO WKP*. Badanie przeprowadzone na próbie 1198 przedsiębiorstw. *SPO WKP Działania 2.1, 2.3, 1.2.1, 1.2.2 Efekty wsparcia przedsiębiorstw i otoczenia biznesu*, PARP, Warszawa 2008.

²² Dane GUS, *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w 2008 roku*, GUS.

przechodzi stagnację, zaś 8% przeżywa regres. Proporcje te mniej korzystnie kształtują się wśród przedsiębiorstw nieotrzymujących wsparcia unijnego – co druga firma rozwija się, a co siódma cofa²³.

Zakończenie

Reasumując, można stwierdzić, że fundusze unijne stanowią cenne wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw, które borykają się z problemem niewystarczającej ilości własnego kapitału. Potrzeba konkurowania firm na rynku europejskim oraz światowym rodzi konieczność rozwoju firmy. Podejmowanie przedsięwzięć inwestycyjnych, wprowadzanie nowych produktów i technologii, wejście na nowe rynki, wymaga posiadania znacznych zasobów finansowych. Dlatego programy pomocowe UE kierowane do małych i średnich przedsiębiorstw mają dla nich ogromne znaczenie.

Wykorzystanie przez małe i średnie przedsiębiorstwa regionu lubelskiego środków unijnych sprzyja wzrostowi dochodu narodowego w regionie oraz zwiększeniu konkurencyjności przedsiębiorstw na Jednolitym Rynku Europejskim. Makroekonomiczne modele badające wpływ funduszy strukturalnych na gospodarkę, np. model Hermin, potwierdza, iż sposobem na porawę konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów są wydatki na bezpośrednią pomoc dla sektora MŚP (wsparcie inwestycji), inwestycje w poprawę infrastruktury technicznej oraz w rozwój zasobów ludzkich²⁴.

Literatura

- BRADLEY J., ZALESKI J.: *Wyniki modelowania wpływu funduszy strukturalnych i funduszu spójności na gospodarkę polską przy zastosowaniu polskiej implementacji modelu Hermin*, www.zgwrp.org.pl.
- FAMIELEC J. (1997): *Strategie rozwoju przedsiębiorstwa*, Wyd. AE, Kraków.
<http://ec.europa.eu/enterprise/sme>.
<http://www.enterprise-europe-network.ec.europa.eu/>.
- KAMIŃSKA A. (2010): *Polityka regionalna jako stymulator rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw*, „Zarządzanie. Teoria i praktyka”, nr 1.
- KOŹMIŃSKI A. (1996): *Zarządzanie – teoria i praktyka*, PWN, Warszawa.
- KULAWIK J., *Small Business Act*, Biuletyn „Euro Info”, nr 5(100).
- SKOWRONEK-MIELCZAREK A. (2007): *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, C.H. Beck, Warszawa.
- STANKIEWICZ M.J. (2005): *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstw w warunkach globalizacji*, TNOiK, Toruń.
- STRUŻYCKI M. (red.) (2004): *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, PWE, Warszawa
- STRUŻYCKI M. (red.) (2008): *Małe i średnie przedsiębiorstwa w świetle strategii lizbońskiej*, SGH, Warszawa.
www.mapa.fundusze-strukturalne.gov.pl.
www.mrr.gov.pl.

²³ Badania własne autorki przeprowadzone od stycznia do marca 2010 r.

²⁴ J. Bradley, J. Zaleski, *Wyniki modelowania wpływu funduszy strukturalnych i funduszu spójności na gospodarkę polską przy zastosowaniu polskiej implementacji modelu Hermin*, <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/76D3C5FA-B01A-494C-AB9D-D31C3F624193/14807/WynikimodelowaniaHERMIN.pdf>, s. 4.